

Rudolf Dobiáš

JOHANA

Johanin chlapec

Rudolf Dobiáš

JOHANA

Johanin chlapec

Kronika lásky a smrti

Na napísanie tejto knihy poskytlo autorovi
Literárne informačné centrum Bratislava finančnú podporu.

Autor	© Rudolf Dobiáš
Autor obálky	© Ján Hubinský
Jazykové korektúry	Marta Bábiková
Miesto vydania	Čachtice
Rok vydania	2022
Vydanie	Prvé
Vydavateľ	Parcela s. r. o.
ISBN	978-80-973935-5-7

Povesti sa rodia ako perly. Jednému z miliárd zrníek piesku sa podarí vyjsť z tmy na svetlo. Johankin príbeh patrí medzi ne. Utkvela mi v pamäti ako žena s vlasmi svetlými ako obilie. Žena s pohľadom trpezlivého anjela. Dobrovoľná obeť, nepožadujúca súcit ani ohľady. Život povestí aj trvácnosť perál sa merajú stáročiami. Príbeh Johany a Mateja sa svojím charakterom vymyká z nespočetného radu živelných nešťastí. Je to príbeh nielen dojemný, ale aj pamätihodný svojím posolstvom. Potvrďuje, že láska dáva zmysel nielen ľudskému životu, ale aj smrti.

Vojtech

(Január 1951)

Inžinier Vojtech Gruber, projektant Vodohospodárskych stavieb, národný podnik Bratislava, sa v druhej polovici januára 1951 vrátil z dvojtýždňovej dovolenky vo Vysokých Tatrách v dobrej nálade. Bol spokojný: počasie bolo ideálne, sneh akurátny pre lyžiarov jeho úrovne, na Štrbskom plese videl skoky na lyžiach z mostíka, milosrdné mrazíky mu dovolili absolvovať aj niekoľko nenáročných výstupov. Dokonca sa mu podarilo splniť si aj svoj sen z mladosti – vyviezť sa lanovkou na Lomnický štít. Pohľad na svet z takej výšky za jasného počasia ho dojal, majestátne kamenné štíty v jeho očiach ožili, premenili sa na obrov a obryne, strážcov a ochrancov mestečiek a dedín v ich úpäti. Pri výstupe k Symbolickému cintorínu obetiam veľhôr pod Ostrvou sa stretol s drobnou blondínou Jitkou z Havlíčkovho Brodu. Na nesmelú otázku, čo ju priviedlo do Tatier, odpovedala, že ide po stopách svojho strýka, akademického maliara Otakara Štáfla. Počas zostávajúcich piatich dovolenkových dní stalo sa výtvarné umenie spoločnou témou ich rozhovorov. Zhodou okolností Gruber si v roku 1946 odkrútil šesť mesiacov vojenčiny práve v Havlíčkovom Brode, kde sa zoznámil s dielom tohto havlíčkobrodského rodáka, maliara Tatier a ilustrátora, ktorý zahynul v Prahe pri leteckom nálete roku 1945. Gruberov záujem o výtvarné umenie siahal do študentských čias, s rodičmi prešiel galérie v Taliansku, Francúzsku, v Budapešti, Prahe i vo Viedni. Pravdaže, od tých čias uplynulo bezmála dvadsať rokov. Jitku očividne potešilo, že v Tatrách stretla takého svetaznalého muža, lepšiu spoločnosť si nevedela predstaviť. V Tatranskej Lomnici, v útulnej kaviarni, si pri čaji s rumom potykali a počas sobotňajšej rozlúčky si sľúbili, že si budú písať a ak im to okolnosti dovoľia, azda sa niekedy aj stretnú, buď v Bratislave, alebo v Prahe.

Tak v pondelok ráno vstúpil do projekčnej kancelárie s hlasným a rozšafným „Dobré ráno, Terka, servus Emilko a Janičko, ako ste vydržali dva týždne bezo mňa?“ Mal pocit, že od malíčka na nohe až po korienky vlasov je obnovený ako obraz, ktorý práve priniesli z reštaurátorskej dielne, keď všetky farby na ňom svietia novotou a možno aj jeho cena prudko vzrástla. Ešte aj tam hore, na Lomnickom štíte, kde mu mráz išiel rozrezať tvár a chvíľami mu vietor nedovolil postaviť sa mu zoči-voči, aj tam z ničoho nič v jednej chvíli, a to – paradoxne – pri pohľade na neživé kamenné štíty, pocítil hlad po živote. Vtedy si pomyslel: život je ohromujúco krásny, treba sa tej nádhere podvoliť a užívať si život, vyjsť z katakomb, v ktorých som sa doteraz pohyboval, akoby som sa bál ukázať svetu svoju skutočnú podobu.

V takej povznesenej nálade, keď sa už-už s úsmevom na tvári a šibalstvom v očiach chystal posadiť na stoličku za širokým písacím stolom, sekretárka v ňom zhasla rozhorievajúci sa plamienok šťastia.

„Pred chvíľou volal Klátik, pán inžinier. Máte sa okamžite dostaviť do jeho kancelárie.“ Stála medzi dverami a previnilo na neho hľadela. Tichšie, akoby na ospravedlnenie, dodala: „Minulý týždeň sa pýtal, kedy nastúpите po dovolenke do roboty, tak som mu prezradila, že dnes už budete v práci.“

„To je v poriadku, Terka,“ odobril jej konanie Gruber.

V poriadku to nebolo, lebo sa mu zdalo čudné, že sa po ňom zháňal práve Klátik, šéf oddelenia zvláštnych úloh. Čo ten odo mňa môže chcieť? – rozmýšľal. Informácia nabúrjala jeho program. Tešil sa, ako pri Terkinej kávičke porozpráva kolegom o svojich tatranských dobrodružstvách. A ako sa ho potom Emil spýta: No a stretol si tam konečne nejakú femme fatale? A on mu neodpovie ako zvyčajne, že jediná femme fatale pre mňa je naša Terka. Tentoraz mu povie: Budeš sa čudovať, ale našiel. A Terka, pani dva roky pred dôchodkom, sa nebude musieť červenať a vyčítať tridsiatnikovi Gruberovi, že si z nej zasa utáhuje. A on by jej povedal: Terka, vy ste skutočne osudová žena tejto kancelárie. Bez vás by tu bolo pusto, neporiadok a hory papierov

by nám zastreli výhľad na kúsok modrej oblohy a pripravili by nás aj o tú trochu radosti, ktorú má človek z vydareného dňa.

Napriek krásnemu slnečnému marcovému dňu Gruber pocítil, ako z neho vyprcháva dobrý pocit z vydarenej dovolenky. „To už nemohol bezo mňa vydržať?“ zašomral bezradne.

Telefón zadrnčal a Terka zdvihla slúchadlo.

„Klátik?“ spýtal sa Gruber potichu. A keď Terka prikývla, povedal: „Odkážte mu, že už idem.“

Zaklopal na netapaciovovaný štvorček vedľa kľučky na dverách Klátikovej kancelárie. Vošiel do miestnosti. Klátik stál vedľa pracovného stola chrptom k dverám, za stolom sedel neznámy muž, priamo nad jeho hlavou viseli obrazy Klementa Gottwalda a J. V. Stalina. Klátik mu podal ruku, čo inokedy nerobieval.

„Vitaj, súdruh inžinier, vidno, že si odpočínutý. Dokonca aj opálený, ani čo by si prišiel od mora, a nie zo zimnej odborárskej rekreácie,“ pozdravil ho a potľapkal po pleci. „Potreboval si to, toľké projekty bolo treba do konca minulého roka vyhotoviť, aby stavby mohli byť zahrnuté do tohtoročného plánu. No, nechám vás osamote. Tuto súdruh si chce s tebou pohovoriť,“ a očividne náhlivo, priam nedočkavo odišiel.

Gruber zostal nepohnuto na mieste.

„Posaďte sa, pán inžinier,“ povedal muž, nie oveľa starší od neho, a ukázal na stoličku vedľa regála s akýmisi písomnosťami, medzi ktorými sa vynímali Stalinove spisy v červenej väzbe.

Gruber si sadol. Predpokladal, že chlapík ho nenechá dlho mučiť sa otázkou, prečo práve jeho predvolal do Klátikovej pracovne. Ten sa však akosi nemal k činu, niekoľko minút listoval v modrom fascikli, konečne z neho vybral jeden list a položil ho pred seba na stôl. Potom vložil papier do starého písacieho stroja, niečo naň napísal, pričom niekoľkokrát, keď pravdepodobne rozmýšľal nad textom, spočinul pohľadom na Gruberovi. Čoraz viac ho tým znervózňoval. V kancelárii bolo teplo, Gruber sedel blízko horúceho radiátora, takže po

chvíli mu aj to začalo byť nepríjemné, a musel si stoličku premiestniť bližšie ku dverám.

„Tepló je vám, pán inžinier?“ spýtal sa ho chlapík, ani nezdvihol hlavu.

„Nemuseli by tak prikladať, keď aj slnko prikuruje,“ povedal Gruber.

„Vidíte, vďaka naším baníkom sa pracujúci nemusia báť zimy a chladu. Je o nich postarané, a nielen o nich, aj o ich rodiny, o deti a starých rodičov, o chorých v nemocniciach a ústavoch. Všetk, pán inžinier?“

Asi čítal dnešné noviny, pomyslel si Gruber. Cestou do práce zazrel v novinovom stánku veľký tučný titulok: Rad práce do Novák. Baníci z Bane Lehota u prezidenta.

Chlapík a tie úspechy očividne potešili. Zrejme ešte stále nabudený pracovnými úspechmi baníkov obrátil pozornosť k písaciemu stroju. Prečítal, čo sa mu podarilo napísať, nespokojne potriasol hlavou a popísaný list papiera vytrhol z písacieho stroja a vložil doň druhý.

„Vy ste Vojtech Gruber, všetk?“

„Áno,“ prisvedčil.

„Vidíte, a ja, ktovie prečo, som namiesto Vojtech napísal Viktor.“

„To sa stáva,“ chlácholivo povedal Gruber.

Chlapík pokračoval: „Narodený?“

„Pätnásteho októbra 1921.“

Chlapík ako fascinovaný vlastným pracovným nasadením sústredene hľadel na prvé napísané riadky. „Ing. Vojtech Gruber,“ čítal potichu. „Vojtech, všetk?“ spýtal sa nahlas.

„Vojtech,“ zašomral Gruber. Už sa nesnažil skrývať svoju netrpezlivosť. Najmenej pol hodiny tu doslova zabil a stále sa nedozvedel, prečo ho predvolal.

„Miesto narodenia?“

„Topolčany. Prepáčte, ale mohli by ste mi povedať, na čo sú vám tie údaje práve odo mňa? Stačilo zastaviť sa na osobnom oddelení, tam by vám povedali aj to, čo o sebe neviem.“

„Bez poznámok, prosím. Ide o háklivú záležitosť,“ povedal chlapík.

Háklivá záležitosť? – rozmýšľal Gruber. Najvyšší čas, aby som sa dozvedel, kam to celé smeruje. Mal sto chutí vstať a bez slova odísť. Po chvíli však napätie v ňom trochu povolilo, ale aj tak zostal v strehu. Ten chlapík na prvý pohľad vyzeral ako neškodný úradníček – vyššia postava, bledá pleť, kučeravé tmavé vlasy a antracitové oči, v ktorých by ste nenašli ani stopy po úsmeve. Z času na čas akoby sa mu čosi štekľivé dotklo pier a vtedy sa uškrnul.

„Stav?“

„Slobodný.“

„Zamestnanie?“

„Technik-projektant.“

„Zamestnávateľ?“

„Vodohospodárske stavby, národný podnik, Bratislava.“

Chlapík konečne zdvihol hlavu od písacieho stroja. Pozrel na Grubera a pošúchal si ruky. „Tak a to najdôležitejšie už máme za sebou,“ povedal. „Možno už tušíte, prečo som vás pozval.“

„Netuším,“ odvrkol Gruber. „Dúfam, že sa to konečne dozviem od vás.“

„Tak ja vám to teda prezradím,“ povedal chlapík pološeptom. „Kvôli svedeckej výpovedi.“

V Gruberovi hrklo. „Kvôli svedeckej výpovedi?“ Pokrútil hlavou. „Nespomínam si na nič, kvôli čomu by bolo potrebné moje svedectvo. Ibaže by sa počas mojej dovolenky stalo niečo na stavbe.“

„Niečo sa stalo, ale nie na stavbe. Ale trochu to súvisí aj so stavbou v Kaskádach. Poznáte Mateja Štefanca?“

„Štefanca? Mateja? Toho poznám,“ povedal Gruber. „Ale nie až tak dobre, ako by ste možno potrebovali.“

„Takže ho poznáte,“ zvolal tajný, očividne potešený Gruberovou odpoveďou. „Ale neľakajte sa, nebudem sa vás vypytovať na nič, čo nesúvisí s prípadom.“

Aký prípad? rozmýšľal Gruber. Nechápem, aké svedectvo chce ten chlap odo mňa vymámiť. Alebo sa niečo prihodilo v Brežnom? Niečo, čo sa možno týka aj Johany? Pri spomienke na Brežné sa mu

rozbúchalo srdce. S obavami pozrel na chlapíka, ktorý opäť načrel do fascikla a vybral z neho akýsi lístok. A keď konečne zdvihol hlavu, zahľadel sa na Grubera a dlho z neho nespúšťal oči. Gruber mal pocit, že pohľad antracitových očí sa mu ako pavučina omotáva okolo hlavy, aj okolo rúk a ťahá ho čoraz bližšie k stolu, za ktorým tajný sedel. Tajného však aj to po chvíli prestalo baviť.

„Takže môžeme pokračovať. Odkiaľ poznáte Mateja Štefanca?“

„Zo svadby jeho švagra Jakuba Galoviča. S Jakubom sme spolužiaci z vysokej. Keď sa pred necelým rokom ženíl, pozval ma za svedka. Tam som sa trochu bližšie zoznámil so Štefancom, má za ženu Jakubovu sestru Johanu. Navyše robí u nás stavbe. Takže aj odtiaľ ho poznám.“

„Čo je to za človeka, ten Štefanec?“

„Murársky majster. Chlapi ho rešpektujú. Je odborník, naslovovzatý. Máloktoľ murár vie tak čítať výkresy ako on. Kvôli jeho nápadu som zmenil projekt.“

„O čo išlo?“

„O pripojenie administratívnej budovy a ubytovne v Kaskádach na obecnú kanalizáciu. Ja som ju riešil komplikovanejšie, ako ju navrhol on. Skrátka, dal som si od neho poradiť.“

„Do roboty chodil riadne?“

Chodil? Prečo hovorí o ňom v minulom čase? Rozmýšľal Gruber. „On a jeho chlapi chodia do práce na týždňovky. V pondelok okolo poludnia prídu, v sobotu po dvanástej odídu. Chýbajúce hodiny nadpracujú cez týždeň.“

„Sobota, 21. október. Hovorí vám ten deň niečo?“

„Niečo mi to hovorí, len neviem čo.“

„Budete si musieť spomenúť.“

Musieť? V Gruberovi znovu hrklo. Ako rozmýšľal, tak rozmýšľal, na nič, čo by toho človeka mohlo zaujímať, neprišiel. Pomykal plecami. „Neviem si spomenúť na nejakú mimoriadnu udalosť. Fakt. Viete, na stavbách som takých dní zažil tisíce.“

„A čo kontrolné dni? Takých ste istotne nezažili tisíce.“

„To máte pravdu.“

„Tak vidíte, že to ide.“

„V októbri, vravíte?“

„Dvadsiateho prvého.“

„Áno, vtedy sme na stavbe mali kontrolný deň. V sobotu,“ povedal Gruber. „V októbri Štefancova partia dokončovala jedáleň pre budúcich budovateľov hydroelektrárne.“

„Povedali ste, že Štefanec a jeho partia prichádzali do práce v pondelok dopoludnia a v sobotu popoludní odchádzali domov. Vyšetovaním sme zistili, že Štefanec v tú sobotu popoludní neodišiel spolu s ostatnými chlapmi, ale domov cestoval až posledným rýchlikom. Prečo?“

„Na to je jednoduché vysvetlenie. Ja i Štefanec sme museli byť na kontrolnom dni až do konca prehliadky. O každom kontrolnom dni treba spísať zápisnicu, pomenovať nedostatky, navrhnúť nápravné opatrenia, potvrdiť to vlastným podpisom a na záver si posediť s kolektívom inžinierov a technikov pri nejakom zájedku a pohárikú vína. Keď sme skončili, už bola tma. Mňa odviezol služobný šofér, ten istý, čo ma aj dovezol na stavbu. Neviem, kedy odišiel Štefanec. Prečo sa vlastne o neho zaujímate?“

„Lebo na to máme dôvod. Kedy ste ho naposledy videli?“

„Zrejme toho dvadsiateho prvého októbra. Kaskády sú pred dokončením, tam prakticky už nemám čo robiť. Celý november sme riešili Oravskú priehradu. Objavila sa minerálna voda, tá rozleptáva betón, je treba urýchlene vypracovať nové projekty. Ešte aj teraz na tom robíme. Takže k Štefancovi naozaj už nemám viac čo povedať.“

„Štefanec si vyžiadal vaše svedectvo, ale veľmi ste mu nepomohli.“

„Nemám dôvod pomáhať mu, ani škodiť. Čo vlastne vyviedol?“

„Neviem, či vám to môžem prezradiť. Nemáme vo zvyku poskytovať tajné informácie nezainteresovaným osobám. Nadriadení to nemajú radi. Ale vám to poviem. Váš známy Štefanec je dôvodne podozrivý z vraždy.“

„Štefanec a vrah?“ zvolal Gruber. „Tomu neverím. Je to slušný človek, otec päťročného chlapca, nevidel som ho opitého, dokonca aj na švagrovej svadbe mi pripadal triezvy.“

„Ľudia sa menia, nemyslíte? Okolnosti ich niekedy dovedú na šikmú plochu. Mnohých vrahov ľudia považovali za slušných ľudí, až zrazu zistili, že za peknou fasádou sa skrýva zločinec.“

„V tomto prípade to pokladám za nepravdepodobné.“

„A čo Štefancova manželka?“ spýtal sa tajný. Antracitové oči sa mu leskli ako čierne diamanty, položené na bielom porceláne.

„Neviem, čo by som vám o nej mohol povedať.“

„Predpokladám, že ju poznáte.“

„Áno. Poznáme sa.“

„Ako dlho sa poznáte?“

Gruber mal pocit, že tajný ho vyzlieka donaha. „Sedem rokov,“ povedal po chvíli. Ako útržok zo sna sa mu v mysli mihol obrázok Johany Galovičovej z leta 1944. Johana sedí na lavičke v kúpeľnom parku, počúva Mozartovu Malú nočnú hudbu. Ktovie prečo si spomenul na koncert v to letné popoludnie. Johana! ozvalo sa v ňom ako duniaca ozvena tých čias. Neviditeľný víchor vytrhol z jeho pamäti Jitkin celkom čerstvý obrázok a na jeho miesto dosadil obrázok z leta 1944. Johana nastavuje tvár slnku, jej dlhá šija, biela pleť, oválne líca mu pripomenuli obraz, ktorý videl ako jedenástročný chlapec – Modiglianiho snívajúcu ženu.

„Tak začneme pekne od začiatku,“ vytrhol ho zo spomienok tajný. „Všetko pekne spíšeme a potom sa každý poberieme svojou stranou.“ Vložil do písacieho stroja nový papier a keď jedným prstom udrel na klávesu, v Gruberovej hlave sa ten ostrý a suchý zvuk premenil na výstrel.

Po poldruha hodine sa vrátil do kancelárie. V jeho mysli sa ako ryby pod vodnou hladinou mihali otázky, na ktoré mu nemal kto odpovedať. Otázkam jeho kolegov však nebolo konca kraja.

„Čo chcel od teba Klátik?“

„Prečo ťa vlastne volal?“ vypytovali sa ho.

„Klátik ma nevolal,“ povedal.

„Kto ťa teda volal? Nebuď tajnostkár. Ak to nebol Klátik, potom to istotne bola nejaká baba. Počuj, nie je nejaká tvoja kamarátka v tom a teraz ti to prišla oznámiť?“

„Daj pokoj, Emil, nemám náladu na žarty.“

„Nepamätám si ťa ako tajnostkára.“

Prišla mu na pomoc Terka. „Čo je vás do toho, kto pána inžiniera volal do Klátikovej kancelárie. Nemusí sa nikomu spovedať.“

„Presne tak. Počuli ste? Máte mi dať pokoj.“

Emil naďalej pokúšal. „Pokiaľ to nie je štátne tajomstvo, kamarátom sa môžeš zveriť. Alebo nám nedôveruješ?“

„Si horší ako komár v lete, Emil. Tak ti to teda prezradím. Ani Klátik ma nevolal, ani babu som nenabúchal. Tajný sa so mnou potreboval porozprávať. Vypovedal som v istej záležitosti. Čo ešte chcete vedieť?“

Všetci stíchli a každý si sadol na svoju stoličku.

„V akej záležitosti si vypovedal?“ spýtal sa po chvíli Sýkora, predseda závodnej organizácie komunistickej strany.

„Sám poriadne neviem, čo odo mňa chcel,“ povedal Gruber na prvý pohľad alibisticky, v skutočnosti pravdivo.

Sýkora mávol rukou, akoby nad Gruberom lámal palicu. „Nemysli si, že sa to nedozviem.“

Večer Gruber zavolať Jakubovi Galovičovi, zememeračovi, kamarátovi zo štúdií. „Vieš o tom, že...“

Jakub mu nedal dohovoriť. „Viem, na čo sa ma chceš spýtať. Dúfam, že pochopíš, keď na túto tému nebudeme cez telefón debatovať.“

Vie o všetkom, pochopil Gruber. S tým Štefancom to bude asi pravda a Jakub sa bojí... V tej istej chvíli si uvedomil, že pred tým všivákom, čo sa ho vypytoval na Štefanca, spomenul aj Jakubovo meno. Už len to by mu chýbalo, aby začali preverovať aj jeho. Nie je to príjemná perspektíva mať za švagra vraha! A čo, ak sa to dozvie vrchnosť na Ústave geodézie a kartografie!?

Za ostatné dva roky sa svet i ľudia v Gruberovom okolí zmenili. Na Rýdzeho stavebnú firmu, v ktorej ako vysokoškólak praxoval, uvalili národnú správu a pre finančné nezrovnalosti Rýdzeho dokonca postavili

pred súd a vo verejnom procese odsúdili na päť rokov a prepadnutie majetku. Pred dvomi rokmi vo výklade Štrelingerovho hodinárstva a zlatníctva vystavovali zlaté a strieborné šperky, hodinky a mince. Plagát oznamoval: „Tieto cennosti obchodník Štrelinger po uvalení národnej správy na jeho obchod v snahe zatajiť skutočnú hodnotu majetku, nadobudnutého okrádaním našich pracujúcich, ukrýval pred komisiou v pivničných priestoroch.“

Na Hlavnom námestí stáli oddávna dva kostoly s kláštormi: františkánsky a Kostol Notre Dame. Františkána ste v meste stretli takpovediac na každom kroku a notredamky učili na štátnom gymnáziu. Potom však františkánov za jednu noc z kláštora vysťahovali a o pár mesiacov nato sa z mesta vytratil aj mníšky. Mesto stíchlo ako keby sa zľaklo a odmietlo komunikovať so svetom. Nebadane, skoro ako lastovičky v jeseni aj Štrelingerovci opustili svoje hniezdo. Emigrovali do Izraela.

Grubera to znepokojovalo, a hoci navonok tie udalosti bagatelizoval, začal byť ostražitý. Okolnosti ho nútili k opatrnosti. Vážil každé slovo, aby nikto nemal dôvod podozrievať ho z nejakého protištátneho úmyslu. Riaditeľa odboru odvolali z funkcie, niekto z jeho podriadených vyňuchal, že jeho brat pred polrokom emigroval na Západ.

Starký mal na všetko vysvetlenie. Niekedy aj do noci sedel s uchom na rádiu. Len čo sa ráno zobudil, zvestoval Vojtechovi všetky novinky. „Súdili partizánov,“ inokedy: „Zavreli biskupov.“ Starí rodičia sa aj medzi sebou začali zhovárať čoraz tichšie, najmä potom, keď zatkli lekárnik Kalného, bývalého poslanca za Demokratickú stranu, ktorý ich často navštevoval.

„Vás sa to netýka,“ chlácholil ich Vojtech.

„Akože netýka?“ ohradil sa starký. „Už dve rodiny vysťahovali z vlastného domu a vyviezli na Oravu. Čo ak sa im zapáči náš dom? V Rusku nehládali na to, či v dome býva starý alebo mladý človek. Buržuja poslali na Sibír a komisár sa usadil v jeho foteli. Alebo sa niekto ulakomí na moje obrazy. Takého Sokola, akého mám ja, nemá nikto na Slovensku.“ Starký bol vášnivý obdivovateľ výtvarného umenia,